

УДК 37(091)(477):070

А. В. Гуцол,
аспірант

(Луганський національний університет імені Тараса Шевченка)

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ДОНЕЦЬКІЙ ТА ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ (1946-1973 РР.)

У статті висвітлена еволюція кадрового складу позашкільних закладів у Донецькій та Луганській областях з 1946 по 1973 рр., адже саме цей час став підготовчим етапом для корінних якісних змін у викладацькому складі позашкільної освіти. У дослідженні розглянуто та проаналізовано закони, постанови, укази та інші нормативно-правові акти, які сприяли підвищенню кваліфікаційного рівня та престижності професії працівника позашкільної установи.

Кожна діюча структура знаходиться в цілковитій залежності від людського фактору. Яскрава, обдарована в професійному плані особистість здатна повести за собою та стати прикладом для наступних поколінь в тій же мірі, що й зруйнувати та спалювати те, що плекалося роками. Це особливо стосується закладів освіти, де постать учителя є стержнем для побудови особистості дитини. У період з 1946 по 1973 рр. радянське керівництво почало проводити кадрову реформу позашкільних закладів, що стало початком якісних змін та позитивних зрушень у цій галузі. З огляду на це, вивчення кадрових ресурсів позашкільної освіти у Донецькій та Луганській областях у 1946-1973 рр. є актуальним у наш час.

Метою дослідження є аналіз кадрового складу позашкільних установ у 1946-1973 рр.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період з 1946 по 1973 рр. Нижня межа зумовлена повоевним відновленням роботи позашкільних закладів. Визначення верхньої хронологічної межі пов'язано із виходом закону "Основи законодавства Союзу РСР та союзних республік про народну освіту", який започаткував якісні зміни в кадровому складі позашкільних установ.

Вивченням кадрового складу позашкільних установ займалися такі вчені, як В. Вульф, М. Поташник, Т. Сущенко, А. Романов. Вказане питання висвітлювалося також у роботах за редакцією Б. Ширвіндта, М. Ковалю, В. Бочарової, М. Плоткіна. У той же час питання кадрового забезпечення позашкільної освіти у Донецькій та Луганській областях у 1946-1973 рр. не ставала предметом спеціального вивчення.

Час з 1946 р. по 1958 р. характеризувався відродженням всіх галузей життя держави. У повоевний час спостерігалася гостра нестача педагогічних кадрів. Ця проблема гостро постала як перед школою, так і перед позашкільними закладами. Школа, зважаючи на те, що вона розглядалася як основна ланка освіти, забезпечувалася вчителями в першу чергу. Дефіцит педагогів призвів до того, що в позашкільні освітні установи потрапляли люди, що не мали вищої та середньої освіти взагалі. Велика кількість керівників гуртків працювали як викладачі-сумісники. Основним місцем їх роботи на Донбасі були промислові підприємства, а у сільських місцевостях – колгоспи та радгоспи. Робота ж у позашкільних установах проводилася у вільний час.

Вищі педагогічні навчальні заклади, що готували спеціалістів в Луганській та Донецькій областях, здійснювали невеликий набір студентів. Наприклад, в Донецькому інституті в 1946 р. навчалося лише 165 студентів на таких факультетах: історичному, літературному, української філології та фізико-математичному. Донецький вчительський інститут мав у 1946 р. тільки 47 студентів [3: 296]. Звісно, що настільки невеликий контингент вчителів з вищою освітою не міг задовольнити потреби області у педагогах. Крім того, спеціальності, яка б готувала працівників позашкільних установ взагалі не було передбачено.

У повоевні роки із багатьох видів позашкільних закладів активніше за все почали розвиватися дитячі табори, адже школярі в цей час особливо потребували відновлення здоров'я після років окупації. За показниками Ворошиловградського обласного статистичного управління, у літній період 1951 р. у місті Ворошиловград діяло 2 піонерські табори з кількістю дітей – 494. У них працювало 34 людини, з яких педагогічних працівників налічувалося лише 12 (35%). У місті Кадіївка функціонувало 10 таборів, вони оздоровлювали 5514 школярів, та налічували 275 робітників, з яких лише 99 (36%) були педагогами. У Білокуракинському літньому оздоровчому таборі відпочивало 64 дитини, кадровий склад налічував 10 чоловік, 4 (40%) з яких мали педагогічну освіту. У Лисичанську було організовано 9 таборів, що охоплювали 4022 підлітків, із загальної кількості працівників – 220 – педагогами були 72 (33%) людини. Попасна мала 5 таборів з 2207 школярами, оздоровленням яких займалися 115 людей, педагогів з них – лише 45 (39%). Така ж ситуація спостерігалася й у Ровеньках, де із 117 працівників таборів педагогів було 46 (39%), у Старобільську, із 101 робітника 33 (33%) з педагогічною освітою, Міловому – 15 людей, педагогів – 4 (27%), Новопскові – 13 людей, педагогів – 5 (38%), Троїцьку – 11 працівників, 2 (18%) педагоги та Станично-Луганському – 108 робітників, 43 (40%) з педагогічною освітою [8: 314-332].

© Гуцол А. В., 2009

У 1952 році у Ворошиловградській області функціонувало 36 таборів, в яких оздоровлювалося 6409 дітей. Число людей, що обіймали педагогічні посади в цих закладах, складало тільки 148 чоловік. Це означає, що в кожному таборі працювало приблизно по 4 педагоги. Таким чином, можна дійти висновку, що на одного вихователя чи піонерватажка в середньому припадало по 40-50 дітей [8: 109]. Цієї кількості педагогічних робітників було замало для забезпечення змістовного і безпечного дозвілля дітей.

Отже, потреба суспільства у кадрах для позашкільних установ наприкінці 1940-х – у першій половині 1950-х рр. задовольнялася не повністю. Назріла нагальна потреба у перегляді політики держави відносно цього питання. Результатом стало те, що у "Директивах з п'ятого п'ятирічного плану розвитку СРСР на 1951-1955 рр.", затверджених 5-14 жовтня 1952 року на XIX з'їзді ВКП(б) зазначалося, що з метою забезпечення країни педагогічними кадрами необхідно було збільшити прийом у педагогічні інститути в 1951-1955 рр. на 45% порівняно з прийомом у 1946-1950 рр. Партійними органами також планувалося "збільшити випуск спеціалістів усіх родів із середніх та вищих навчальних закладів на 30-35%" [1: 45], що говорило про явну нестачу спеціалістів високої кваліфікації у господарстві, промисловості, освіті та культурі.

Рівень заробітної платні працівників позашкільних закладів був нижчим, аніж у педагогів шкіл та дитячих будинків. Так, за даними звіту про фонд заробітної платні по установах, підпорядкованим відділу народної освіти, у 1954 р. середньорічний заробіток працівника позашкільної установи становив 378 крб., а педагога дитячого будинку та школи – 521 крб. та 696 крб. відповідно [9: 43]. Звісно, що такий стан справ не підвищував авторитет професії працівника позашкільного закладу.

Незважаючи на заходи, що мали б збільшити кількість педагогічних працівників у 1946-1958 рр. на теренах як усього СРСР, так і УРСР зокрема, ця проблема залишалася актуальною і в наступні роки. Саме тому в законі "Про зміцнення зв'язку школи з життям та про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР", від 12 листопада 1958 р. неодноразово підкреслювалося, що "виховання та навчання дітей інколи доручається особам, недостатньо для цього підготовленим або тим, що за своїми діловими та моральними якостями не відповідають вимогам педагогічної роботи" [1: 52]. У вказаному документі також справедливо було зазначено, що в роботі із викладачами допускається надмірна регламентація їх роботи під час вибору форм та методів виховання та навчання. А цей факт значно гальмував оптимізацію педагогічного процесу. Належна увага не приділялася матеріальному становищу вчителів. У законі "Про зміцнення зв'язку школи з життям та про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР" йшлося про поліпшення умов праці та побуту педагогів, їх ділової кваліфікації.

Слід наголосити, що одним із шляхів підвищення кваліфікації працівників позашкільних закладів були методичні семінари та семінари-практикуми. За даними ДАДО велика кількість будинків та палаців піонерів і школярів проводили інструктивно-методичну роботу на базі своїх установ з метою підвищення кваліфікації працівників шкіл та позашкільних закладів.

Колективи Костянтинівського та Єнакіївського будинків піонерів у 1958-1959 рр. організовували семінари-практикуми піонерватажків шкіл міста для загінних ватажків та людей, що працювали одночасно на виробництві та з дітьми. У Красноармійському будинку піонерів та школярів два рази на місяць працювала районна школа піонерватажків. Сталінська обласна станція юннатів проводила семінари зі вчителями початкових класів з питань натуралістичної роботи, обласні інструктивно-методичні семінари з керівниками учнівських с/г бригад, обласні семінари з керівниками натуралістичних гуртків [5: 24-26]. Таким чином, спеціальну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації здійснювалося як з професійними викладачами, так і з людьми, які не мали педагогічної освіти, але працювали з дітьми.

Інструктивно-методична робота працівників будинків піонерів часто була спрямована не лише на підвищення ділової кваліфікації працівників позашкільних установ, а й на узагальнення, вивчення передового досвіду та популяризацію професії піонерських працівників, поліпшення змісту роботи піонерських дружин, загонів. Мета досягалася шляхом проведення семінарів, зборів, свят, зльотів, вечорів, ранків, бесід, усних та письмових журналів, групових та індивідуальних консультацій, методичних конференцій, розробки методичних листів та ін. Одними із найрозповсюдженіших форм популяризації досвіду кращих працівників позашкільних установ було розповсюдження книжечок, в яких було зібрано матеріали із газет та журналів з різної тематики. Приблизно один раз на місяць проводилися семінари для "туристичного та натуралістичного активу" [6: 5-6]. Лекції з піонерським активом та загінними ватажками проходили раз на півроку. Можна сказати, що спектр форм та методів покращення фахової відповідності робітників гуртків та піонерських працівників був надзвичайно широким та різноманітним.

Серед недоліків, які були присутні на Донеччині та Луганщині у сфері підвищення кваліфікації працівників позашкільних установ можна назвати друк незначної кількості методичних листів та вказівок з художнього, натуралістичного, краєзнавчого виховання дітей. Ця проблема підсилювалася

тим, що такі методичні матеріали не тільки не видавалися, а й складалися в недостатній кількості. Слід підкреслити й те, що туристсько-краєзнавчі відділи, а також методичний кабінет нерегулярно поповнювалися матеріалами республіканських, обласних станцій, інститутів вдосконалення вчителів, поточною методичною літературою, матеріалами центральних органів позашкільних закладів.

У 1958-1973 рр. було затверджено два види типових положень, що стосувалися дитячих оздоровчих таборів. Мережа цих установ до 1960 р. стала великою та розгалуженою і потребувала впорядкування. У "Типовому положенні про міський піонерський табір профспілок", яке було затверджено постановою Президії ВЦСПС від 10 травня 1962 р. третім розділом прописувався кадровий склад цих позашкільних установ [2: 359-360]. Документ визначав порядок підбору педагогів для таборів. Профспілкові комітети разом із піонерськими, комсомольськими організаціями, органами народної освіти, охорони здоров'я, радами спортивних товариств здійснювали прийом на роботу старших та загінних ватажків, педагогів-вихователів.

Політика держави, спрямована на залучення до роботи більшої кількості професійних педагогів з вищою та середньою освітою дала свої результати. За даними Луганського обласного статистичного управління, у 1963 році на обласній станції юних натуралістів п'ять керівників гуртків із восьми мали вищу освіту, два з них були педагогами. На обласній станції юних техніків із семи працівників п'ять мали вищу педагогічну освіту [7: 95].

Більш складною залишалася ситуація у сільських районах областей. Наприклад, у Білокуракінському будинку піонерів із дев'яти працівників один мав вищу та один незавершену вищу освіту, педагогів з них було п'ять. У Міловському будинку піонерів із семи працівників один мав вищу освіту, інші – середню, лише одна людина з педагогічною освітою. Марківський палац піонерів та школярів мав у штаті шість працівників, два з яких були педагогами, жодної людини з закінченою вищою освітою. Така ж саме ситуація спостерігалася й у Новоайдарському, Станично-Луганському, Біловодському районах Луганської області та Тельмановському, Мар'їнському, Старобешевському районах Донецької області. Інколи в районах намагалися виправити становище шляхом створення при будинках чи палацах культури "університетів старших піонерватажків" та "шкіл піонерських наук для піонерського активу" [3: 110].

З метою виправлення становища з нестачею педагогічних кадрів позашкільних установ у змінах, що були внесені президією Верховної Ради СРСР 14 березня 1966 р. у статтю № 4 закону "Про зміцнення зв'язку школи з життям та про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР" було вказано, що є недоліки у підготовці та підвищенні кваліфікації вчителів та інших робітників народної освіти. Рекомендувалося звернути особливу увагу на сільські заклади освіти, котрі повністю не були забезпечені педагогічними кадрами [1: 220]. Надзвичайно важливим в означеному документі був пункт одинадцятий, у якому держава зобов'язувала директорів шкіл ввести посаду організатора позакласної та позашкільної роботи з дітьми (на правах заступника директора школи). Цей документ має велике значення для розвитку позашкільної освіти, адже говорить про визнання ролі дозвілля, а відповідно і педагогічного складу позашкільних установ у житті підростаючого покоління.

Аналізуючи кадрову політику, можна дійти висновку, що керівниками гуртків позашкільних закладів ставали кваліфіковані спеціалісти, які мали вищу освіту, але не педагогічну, а промислову чи сільськогосподарську. Така практика була розповсюдженою в технічних та натуралістичних гуртках. Особи працювали паралельно на виробництві, в колгоспах чи радгоспах та у позашкільних закладах. Такі викладачі були цінними, адже, вони готували майбутні кадри для заводів та фабрик, а також для сільського господарства, надаючи підростаючому поколінню реальні знання для вибору професії.

Як було зазначено вище, переважна більшість керівників гуртків в описуваний час працювали у позашкільних закладах за сумісництвом. Це пояснювалося тим, що повної ставки на одну людину держава, частіше за все, не виділяла, тобто й оплата праці була досить низькою. Наприклад, на Рубежанській станції юних техніків на сім керівників гуртків виділяли лише чотири з половиною ставки, тобто по 0,64 на людину, тому весь кадровий склад був сумісниками. На Лисичанській станції юних техніків усі п'ять керівників гуртків мали по 0,5 ставки та працювали за сумісництвом [17: 37, 69]. У 1966-1967 рр. при Северодонецькій СЮТ працювало п'ять керівників гуртків, які мали по 0,5 ставки. Усі вони працювали за сумісництвом. Керівники трьох гуртків мали вищу освіту, двох – середню [18: 65]. На Лисичанській СЮТ працювало сім людей, всі вони були сумісниками з середньою освітою [19: 23]. Комунарська СЮТ налічувала дев'ять керівників гуртків, всі вони сумішували роботу на заводах міста або навчання у металургійних інститутах з педагогічною діяльністю. З них вищу освіту мали двоє, незакінчену вищу – один, середньоспеціальну – п'ять та семирічну – один. Антрацитівська СЮТ складалася з трьох штатних співробітників та двох сумісників. З них один мав вищу освіту, один – незакінчену вищу, один – середню, один – середньоспеціальну, один – неповну середню [19: 5]. На чолі гуртків на станціях юних техніків ставали люди з технічною освітою, що працювали на підприємствах або навчалися у інститутах

важкої промисловості, але вони мали великий досвід роботи у позашкільному закладі. Здебільшого це були колишні гуртківці.

У 1967 р. Донецький обком Компартії України, зважаючи на нестачу педагогічних кадрів та на рішення секретаріата ЦК України "Про поліпшення викладання природничих наук та посилення їх впливу на формування марксистсько-ленінського світогляду студентів ВУЗів" прийняв рішення відповідно посилити викладацький склад кадрів з хімії, фізики та інших природно-географічних дисциплін задля збільшення гуртків цього спрямування у позашкільних закладах. Більше уваги слушно планувалося приділяти роботі студентських наукових гуртків, у яких проходили підготовку майбутні педагоги [4: 9-10]. Ще одним кроком на шляху посилення кваліфікації викладацького складу шкіл та позашкільних установ було відкриття у Донецьку державного університету та відділення Академії наук УРСР. Проаналізувавши документи державного партійного архіву Донецької області, можна дійти висновку, що ці заходи сприяли поступовому притоку кадрів вищої кваліфікації з фундаментальних наук у позашкільні установи.

У Донецькій області обком КПУ 7 червня 1966 р. видав постанову "Про стан та заходи поліпшення фізично-виховної роботи учнів загальноосвітніх шкіл", у якій було вказано, що кваліфікованих кадрів з вищою та середньою освітою дуже мало, наприклад у школі із 35 – всього сімнадцять людей [4: 65]. Відповідно, спеціалістів оздоровчо-спортивного профілю не вистачало й влітку в дитячих оздоровчих таборах, адже там частіше за все працювали викладачі шкіл. Було вирішено створювати спеціальні групи для педагогів, в яких з ними проводилася б інструктивно-методична робота.

На відміну від інших позашкільних закладів, кадровий склад ДЮСШ був кращим, адже там з дітьми працювали, частіше за все, професійні спортсмени та досвідчені тренери, які, навіть не маючи вищої освіти, давали школярам велику кількість корисних знань та умінь, спираючись на власну практику та досягнення. У Донецькій області у 1966-1967 навчальних роках працювало 50 ДЮСШ. У них займалася 10991 дитина у п'ятистах гуртках. Практичну роботу з виховання юних спортсменів проводили 268 тренерів, з яких 57 мали вищу фізкультурну освіту, а 78 – середню [4: 102-104]. 133 людини були майстрами спорту СРСР, провідними спортсменами області, мали значний практичний досвід фізкультурно-спортивної роботи.

Наприкінці 1960-х питання про якісне літнє оздоровлення дітей знову стало наріжним каменем. Щоб залучити більшу кількість педагогічних кадрів для роботи в піонерських таборах міністерство освіти СРСР у 1968 році розробило ряд заходів, що стимулювали б викладачів шкіл у літній період приймати участь у оздоровчій кампанії дітей, проводити походи, екскурсії. Так, у виписці із наказу міністра освіти СРСР від 19 червня 1968 р. мова йде про те, що "за вчителями та іншими робітниками народної освіти, яких направляють на роботу до таборів для проведення екскурсій, експедицій в період, що не співпадає з їх черговою відпусткою, зберігається заробітна платня за місцем роботи" [16: 67]. Начальникам та педагогам-вихователям, що приймали участь у подорожах, держава сплачувала проїзд в обидва кінці, а якщо ці заходи тривали більше трьох днів, то видавалися гроші на добу. Було передбачено й ситуації, коли у походи брало участь більше п'ятдесяти дітей, у такому випадку встановлювалася посада начальника. У таборі кількість педагогів-вихователів визначалася із розрахунку одна одиниця на двадцять п'ять школярів, а при проведенні екскурсій та експедицій – на п'ятнадцять дітей. Отже, педагогічним кадрам, що працювали у літніх оздоровчих таборах наприкінці 1960-х рр., намагалися створити комфортні та вигідні умови для роботи. Це стосувалося як оплати їх праці, так і розрахунку навантаження на кожного вихователя. Такі накази міністерства освіти дозволяли ефективніше працювати вчителям та забезпечували більш змістовний відпочинок дітям.

У середині 1960-х рр. зважаючи на значний попит гуртків юних натуралістів сітка позашкільних установ вказаного типу почала розширюватися за рахунок районних станцій юннатів на громадських засадах. У них працювали спеціалісти та передовики сільського господарства, вчителі, вчені, колишні юннати, передовики районного комітету комсомолу, районного відділу народної освіти та громадськості. Схожий кадровий склад мала й більшість міських та обласних станцій.

Однією із сторін роботи методистів обласних СЮН була розробка посібників на допомогу вчителям біології, піонерватажкам, керівникам гуртків, як-от "Виготовлення наочних посібників для юннатів молодших класів" або "Як організувати роботу юннатів у куточку живої природи". Однак, значним недоліком роботи станцій в цей час було недостатнє забезпечення її педагогічно кваліфікованими кадрами. Аналіз плану роботи керівників багатьох гуртків показав, що заняття проводилися на теоретичному рівні, слабо прищеплюються практичні навички та уміння [10: 6-7].

Щоб підвищити кваліфікаційний рівень кадрового складу СЮН у Луганській та Донецькій областях проводилися письмові та усні консультації, що їх давали методисти республіканських та обласних станцій [12: 1-3].

Складнощі спостерігалися й у роботі Луганської обласної станції юних натуралістів. Там, у 1968 році ситуація з кадровим складом значно погіршилася, порівняно з 1965 р. Зі своїх посад пішло 3

керівника гуртків. У зв'язку з недостатньою кількістю педагогів на станції в цей час кількість гуртків скоротилася з 13 до 3, причому їх відвідували лише учні молодших класів. Звідси можна дійти висновку, що з роботи пішли викладачі, які проводили заняття аж у 10 гуртках. Працювати залишилися: директор – зі стажем роботи 4 місяці та два методисти. Така ситуація на обласній станції не могла не позначитися негативним чином на методичній роботі її в містах та районах. У цей час відмічалася недостатня методична допомога районним та міським станціям юннатів, відсутність проведення семінарів з підвищення кваліфікації керівників гуртків [14: 24-25].

Складна ситуація з кадрами спостерігалася й у районних будинках культури у 1966-1967 рр. Розглядаючи штатний розклад, можна відзначити, що найчастіше він складався із посад голови правління (зарплатня – 100 крб.), завідуючого дитячим сектором (платня – від 75 до 85 крб.), баяністів, керівника хору, керівників літературного і танцювального гуртків, із заробітною платнею по 60 крб. на людину, а також гуртків рукоділля, із зарплатою 75 крб. [20: 1; 11: 1]. Для порівняння, у 1976 р. заробітна платня завідуючого дитячим сектором складала таку ж саме суму, що й у 1966 р., і тільки в 1981 р. вона збільшилася на 40% та стала складати 120-140 крб. Щоб стимулювати та заохочувати робітників до подальшої плідної праці, Міністерство освіти УРСР та обласний відділ народної освіти нагороджували найкращих працівників позашкільних закладів грамотами, цінними подарунками та грошовими преміями. 13 листопада 1965 р. Міністерство освіти УРСР видало наказ "Про підсумки організації виставки "Юні натуралісти та дослідники сільського господарства – Батьківщини", за результатами якої методиста Луганської обласної СЮН С. А. Ребруненко було нагороджено грамотою та грошовою премією в розмірі 50 крб. [13: 4]. 3 листопада 1967 р. обласний відділ народної освіти нагородив грамотами директора Луганської обласної дитячої СЮТур В. Я. Алексєєва, керівника гуртка обл. СЮН Г. А. Белокурова, директора Луганської обласної СЮТ В. Д. Карповцева, методиста Луганської обласної СЮТур М. І. Роземберг за значні успіхи, досягнуті в навчанні та вихованні дітей і підлітків [15: 12-13]. 30 грудня 1975 р. грамотою Міністерства освіти та цінним подарунком було нагороджено директора Комунарської міської СЮН Луганської області Л. З. Левченко [15: 18-40].

Таким чином, у період з 1946 по 1973 рр. якісні та кількісні показники у кадровому складі позашкільних закладів освіти суттєво змінилися. Вимоги до професійних якостей та знань педагогів трансформувалися залежно від рівня розвитку суспільства, від економічної та політичної ситуації в державі. Після Великої Вітчизняної війни у 1946-1958 рр., коли становище в країні було складним і основні фінансові ресурси спрямовувалися на відродження економіки, у позашкільних установах часто викладали люди, які не мали жодного відношення до освіти. Наприклад, у піонерських таборах в цей час лише 35-40% кадрового складу були педагогами. З післявоєнним відновленням СРСР та відкриттям педагогічних університетів, інститутів та училищ, кількість педагогів збільшилася, це позначилося, в першу чергу, на школі, а трохи згодом і на позашкільних закладах.

У 1958-1973 рр. кадрова політика держави була спрямована на підвищення професійного рівня викладачів. Мета досягалася за допомогою проведення курсів підвищення кваліфікації, методичних конференцій та семінарів-практикумів, зборів, свят, зльотів, вечорів, ранків, бесід, усних та письмових журналів, групових та індивідуальних консультацій, методичних листів.

Протягом всього досліджуваного періоду, гуртками технічного і натуралістичного профілю керували люди, які працювали на заводах, фабриках та в колгоспах і радгоспах. Причому, незалежно від стажу роботи у позашкільних закладах та наявності педагогічної освіти вони вважалися цінними співробітниками, адже могли не у теорії, а із власного практичного досвіду навчити дітей та прищепити їм любов до робітничих спеціальностей, що було одним із найважливіших завдань педагога в роки політехнізації. Більша кількість викладачів позашкільних закладів, приблизно 90%, працювали за сумісництвом. Це пояснювалося недостатнім фінансуванням цих установ, низькою заробітною платнею та не престижністю вказаної професії.

Отже, освітні, кваліфікаційні та кількісні показники кадрового складу позашкільних установ залежали, в першу чергу, від політики держави відносно цього питання. Доки позашкільні заклади були лише допоміжною школою ланкою у вихованні підростаючого покоління, престиж професії позашкільного педагога був низьким. Зарплата та соціальні пільги представників цього фаху не відповідали рівню складності роботи. Із поступовим визнанням ролі дозвілля та вільного часу у житті підростаючого покоління, почав підвищувати й соціальний статус професії викладача позашкільних установ, його освітній, кваліфікаційний рівень, з'явилися жорсткі вимоги як до педагогів, так і до керівного складу позашкільних закладів. Із ростом мережі позашкільних гуртків, секцій та шкіл, виникла потреба у збільшенні кількості педагогічних кадрів, які б там працювали. Цю необхідність було задоволено за рахунок випускників педагогічних ВНЗ, училищ, педагогів шкіл, що працювали у позашкільних установах за сумісництвом.

Тема кадрових ресурсів позашкільної освіти у Донецькій та Луганській областях є ще недостатньо дослідженою. Перспективу подальших досліджень буде становити вивчення педагогічного складу

позашкільних установ періоду УРСР з другої половини 1970-х рр. до здобуття Україною незалежності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Народное образование в СССР. Общеобразовательная школа. Сборник документов 1917-1973 гг. / Сост. Абакумов А. А., Кузин Н. П., Пузырев Ф. И., Литвинов Л. Ф. – М.: Педагогика. – 1974. – 560 с.
2. Законодательство об охране детства. Сборник нормативных актов / Под.ред. О. Г. Павшуковой. – К.: Рад. школа, 1982. – 520с.
3. ДАДО Ф.326, оп. 4, спр. 513.
4. ДАДО, ф.326, оп.15, спр. 645.
5. ДАДО Ф.2852, оп. 2, спр. 221.
6. ДАДО Ф.4091, оп. 1, спр. 37.
7. ДАЛО, ф.1067, оп.6, спр. 16.
8. ДАЛО Ф.1067, оп. 4, спр. 149.
9. ДАЛО, ф.1067, оп.4, спр. 221.
10. ДАЛО, ф.2484, оп.1, спр. 7.
11. ДАЛО, ф.2674, оп.1, спр. 6.
12. ДАЛО, ф.2784, оп.1, спр. 1.
13. ДАЛО, ф.2784, оп.1, спр. 14.
14. ДАЛО, ф.2784, оп.1, спр. 32.
15. ДАЛО, ф.2784, оп.1, спр. 89.
16. ДАЛО, ф.2820, оп.1, спр. 6.
17. ДАЛО, ф.2825, оп.1, спр. 33.
18. ДАЛО, Р 2825, оп. 1, спр. 29.
19. ДАЛО, Р 2825, оп. 1, спр. 24.
20. ДАЛО, ф.3159, оп.1, спр. 1.

Матеріал надійшов до редакції 08.09. 2009 р.

Гуцол А. В. Кадровое обеспечение внешкольного образования в Донецкой и Луганской областях (1946-1973 гг.).

В статье освещена эволюция кадрового состава внешкольных учреждений в Донецкой и Луганской областях с 1946 по 1973 гг., так как именно это время стало подготовительным этапом для коренных качественных изменений в преподавательском составе внешкольного образования. В исследовании рассмотрены и проанализированы законы, постановления, указы и другие нормативно-правовые акты, которые способствовали повышению квалификационного уровня и престижности профессии работника внешкольного учреждения.

Hutsol A. V. Personnel Maintenance of Nonscholastic Education in Donetsk and Lugansk Regions in 1946-1973.

In the article the evolution of personnel structure of out-of-school establishments in Donetsk and Lugansk regions from 1946 till 1973 is highlighted as this time became a preparatory stage for radical qualitative changes in teaching structure of nonscholastic education. In the research laws, decisions, decrees and other regulatory legal acts which promoted increase of qualifying level and prestigiousness of the profession of the out-of-school establishment worker are considered and analysed.